

УДК 338.488.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.21.18>**Бойко В.О.**

кандидат економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8032-5731>

Бойко Л.О.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3699-6906>

Boiko Viktoriia, Boiko Liudmyla

Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson / Kropyvnytskyi)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ ПРАКТИК: КАРАВАНІНГ ЯК НОВА ФОРМА РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ

TRANSFORMATION OF TOURISM PRACTICES: CARAVANNING AS A NEW TYPE OF RECREATIONAL TOURISM

В умовах сьогодення тема караванінгу та автоподорожей актуальна як у світі так і в Україні, зважаючи на можливість самообслуговування туристів та доступність такого виду відпочинку. Проте, повномасштабне вторгнення рф в Україну суттєво вплинуло на туристичну галузь, викликавши значні зміни в попиті та створивши додаткові обмеження для подорожей. У статті досліджується караванінг як специфічний вид рекреаційного туризму, який включає подорожі з використанням спеціально обладнаних автотранспортних засобів (караванів) для проживання та пересування. Проаналізовано основні теоретичні підходи до визначення караванінгу, його історичний розвиток, сучасні тенденції та перспективи у повоєнній відбудові. Також розглянуто соціокультурні, економічні та екологічні аспекти, пов'язані з караванінгом і його роль у розвитку внутрішнього та міжнародного туризму. Увага приділяється практичним аспектам організації караванінгу.

Ключові слова: караванінг, рекреаційний туризм, автотуризм, мобільний туризм, туристичні маршрути, інфраструктура, екологія туризму.

Under current conditions, the topic of caravanning and road trips is relevant both around the globe and in Ukraine, given the possibility of tourists' self-service and affordability of this type of recreation. Caravanning is a type of recreational tourism which involves journeys using specially equipped vehicles such as caravans, campers or motorhomes. Russia's full-scale invasion of Ukraine has had a considerable impact on the tourism industry, leading to substantial changes in the demand and creating additional restrictions for travelling. The purpose is to study caravanning as a specific type of recreational tourism and outline the prospects for its development in the post-war period. The study examines caravanning as a specific type of recreational tourism which involves journeys using specially equipped vehicles (caravans) for accommodation and transportation. It analyzes the main theoretical approaches to defining caravanning, its historic development, the current trends and prospects in the post-war reconstruction. The study also looks at socio-cultural, economic and environmental aspects related to caravanning and its role in the development of the domestic and international tourism. It describes characteristics of caravanning such as mobility, autonomy, flexibility, cost-efficiency and social aspects. Special attention is paid to practical aspects of organizing caravanning. Caravanning is a popular global type of tourism which combines mobility and comfort, ensuring autonomy of travelling. This type of tourism demonstrates high growth rates, especially in the countries with well-developed

infrastructure for travelers using motorhomes. In the post-war Ukraine, caravanning has a potential to become one of the leading trends in the tourism industry, contributing to economic revival of the regions and the country's integration into the international tourism community. The development of this segment can ensure considerable economic benefits and promote the growth of the domestic tourism.

Keywords: *caravanning, recreational tourism, auto-tourism, mobile tourism, tourist routes, infrastructure, tourism ecology.*

Постановка проблеми. Караванінг – це вид рекреаційного туризму, який передбачає подорожі з використанням спеціально обладнаних автотранспортних засобів, таких як каравани, кемпери або автобудинки. Цей вид туризму поєднує у собі свободу пересування, комфорт проживання та можливість насолоджуватися природою та новими маршрутами, зупиняючись у спеціально обладнаних місцях для кемпінгу або ж у віддалених куточках без необхідності залежати від традиційних готелів.

Під цим незвичним терміном ховаються звичайні трейлери. Їхні власники можуть бути як пристрасними мандрівниками, так і любителями домашнього затишку водночас. Такий стиль життя з'явився у 30-х роках минулого століття завдяки американським переселенцям, які часто переїжджали з місця на місце, перевозили свої речі у возах. Згодом для таких мандрівників почали створювати кемпінги, що нагадували своєрідні громади. На сьогодні США має велику мережу національних парків, кемпінгів і парковок для трейлерів, а також добре розвинену інфраструктуру для караванерів. У Канаді караванінг також дуже популярний завдяки величезним просторам і багатству природних ландшафтів. Канадці активно використовують трейлери та автобудинки для подорожей на великі відстані, особливо у регіонах з красивою природою. Враховуючи віддаленість та красу багатьох природних зон, караванінг є популярним видом відпочинку в Австралії. Мандрівники можуть подорожувати на великі відстані по континенту, зупиняючись у численних кемпінгах і віддалених місцях. У Німеччині такий вид відпочинку дуже поширений, країна має розвинену інфраструктуру для караванерів, включаючи спеціальні кемпінги, стоянки та маршрути для подорожей. Караванінг тут є популярним як серед місцевих жителів, так і серед туристів з інших європейських країн. У Великобританії караванінг є традиційним видом відпочинку. Багато британців володіють власними караванами або орендують їх для відпочинку в кемпінгах по всій країні, особливо в мальовничих регіонах, таких як Корнуолл або Шотландія. Франція також є одним із лідерів у Європі за популярністю караванінгу. У країні є багато кемпінгів і парковок для трейлерів, а також розроблені спеціальні маршрути, що пролягають через мальовничі регіони, такі як Прованс, Лазурний берег та Нормандія. Нідерланди мають високу щільність караванів на душу населення, і караванінг тут є популярним видом відпочинку. Багато голландців подорожують караванами не тільки в межах своєї країни, а й відвідують інші сусідні держави, такі як Німеччина, Франція та Іспанія. Завдяки мальовничим пейзажам і великій кількості національних парків, караванінг у Новій Зеландії є одним із найпопулярніших способів подорожей. Тут є численні кемпінги та стоянки для караванів, що дозволяють мандрівникам насолоджуватися природою у комфортних умовах.

Караванінг як форма туризму стає дедалі більш актуальною у сучасному світі. Зростання інтересу до подорожей на власних умовах, де можна уникнути масового туризму і мати повну свободу пересування, робить цю тему особливо важливою для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для глибокого розуміння караванінгу як форми туризму важливо розглянути наукові та практичні дослідження, присвячені цьому явищу. Ковган А. та Зігунова І. у своїй науковій роботі описують проблеми та перспективи розвитку караванінгу як одного з найновіших видів туризму в Україні, його актуальність у період пандемії COVID-19. Визначають що саме означає термін «караванінг» як сучасний вид автомобільного туризму та розглядають, як приклад,

досвід Європейських країн у даному напрямі [1]. Ковешніков В. С. та ін. наводять опис відомих у даний час інноваційних видів туризму та аналізують причини їх появи. Найбільшою популярністю користуються ті види туризму, які пов'язані з активною пізнавальною чи розважальною діяльністю, що дозволяє споживачам туристичного продукту отримувати якісно нові враження [2].

Степанов В.Ю. та Зайцева М.Н. свій доробок присвячують концепції розвитку нового різновиду в українському туризмі – караванінгу. У роботі зазначено, що в Україні це прогресивний крок у рамках розвитку туризму з формуванням сучасної туристичної індустрії. Автори приходять до висновку, що караванінг, як новий напрям туристичної галузі, здатний сприяти перетворенню внутрішнього та в'їзного туризму в Україні з високою соціальною та економічною доцільністю [3]. Автор Шишка В.В. деталізує, що у порівнянні зі звичайним автотуризмом, у караванінга більше можливостей, оскільки він пропонує автономний формат як проїзду, так і проживання, особливо він підходить для масштабних і далеких автоподорожей [4].

Аналіз робіт вітчизняних науковців допоміг визначити ключові підходи до розуміння караванінгу, проте необхідні подальші дослідження для визначення перспектив його розвитку у післявоєнний період.

Формулювання цілей статті. Дослідити караванінг як специфічний вид рекреаційного туризму та окреслити перспективи його розвитку у післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Караванінг у Європі почав розвиватися у 1920–1930-х роках минулого століття. Після другої світової війни, зокрема у 1950–1960-х роках, він набув значної популярності завдяки економічному зростанню країн, розвитку дорожньої інфраструктури та підвищеному інтересу до автомобільних подорожей. У ці роки також почали активно створювати спеціальні парковки та кемпінги для караванів, що стимулювало подальше поширення цього виду туризму на континенті.

До війни з РФ цей вид туризму поступово набирав популярності серед українських туристів, особливо серед тих, хто цінував свободу пересування та можливість відпочинку на природі з комфортом. В Україні почали з'являтися кемпінги та стоянки для караванів, а також спеціалізовані клуби та організації, що об'єднували любителів цього виду подорожей. Однак, через недостатній розвиток інфраструктури та обмеженість відповідних сервісів, караванінг залишається на даний час нішею в українському туризмі, здебільшого популярною тільки серед ентузіастів та власників караванів.

Пандемія COVID-19 та військова агресія РФ проти України внесла свої корективи у туристичну галузь, підкресливши важливість соціальної дистанції та безпеки під час подорожей. Караванінг відповідає цим новим вимогам, дозволяючи туристам бути мобільними, зберігати автономність, мінімізувати контакти з іншими людьми та почуватись у безпеці (Рис.1). Крім того, сучасний тренд на екологічну відповідальність [5–10] і стійкість спонукає до пошуку нових способів подорожей, які зменшують негативний вплив на довкілля, і караванінг може відповідати цим критеріям завдяки можливості контролювати споживання ресурсів.

Караванери можуть подорожувати будь-якими маршрутами, змінювати напрями подорожей на свій розсуд і залишатися в одному місці протягом тривалого часу. Сучасні каравани оснащені усім необхідним обладнанням для комфортного проживання, включаючи спальні місця, кухню, санвузол, електро- та водопостачання, що дозволяє уникати потреби в традиційних готелях. Хоча караванінг може вимагати початкових інвестицій у транспорт і обладнання, у довгостроковій перспективі він може бути більш економічним варіантом порівняно з традиційними видами туризму, особливо для тривалих подорожей. Караванінг часто є сімейним або груповим видом відпочинку, що сприяє зміцненню зв'язків між учасниками подорожі, а також дозволяє знайомитися з іншими мандрівниками на спеціалізованих стоянках та в кемпінгах.

Рис. 1. Основні характеристики караванінгу

Джерело: [14]

У нашій країні автобудинки в основному використовуються для «диких» автономних стоянок і частіше для подорожей за кордон. Через значні розміри країни та незадовільний стан доріг караванінг в Україні поки що розвивається повільно. Проте останні зміни у законодавстві та безвізовий режим з країнами ЄС вже дали свої позитивні результати: караванінг набуває все більшої популярності серед різних категорій населення. Українці починають більше подорожувати і всередині країни, оскільки в Україні є безліч чудових місць, які варто відвідати. Все більше баз відпочинку пропонують кемпінгові послуги для автотуристів. Крім того, існує «Українська федерація кемпінгу, караванінгу та автотуризму» (UFCCA), яка підтримує розвиток цього напрямку відпочинку[11].

Розвиток караванінгу після закінчення війни в Україні може мати значний потенціал, оскільки багато людей шукатимуть нові способи відпочинку та подорожей у безпечних умовах. У повоєнний час очікується значний обсяг робіт із відновлення та розбудови інфраструктури, включаючи дороги та туристичні об'єкти. Це створить нові можливості для подорожей використовуючи автобудинки. Після настання миру зросте попит на рекреаційний туризм, оскільки пандемія Covid-19 і роки війни серйозно вплинули на психічний стан населення. Відновити емоційну рівновагу можна буде за допомогою релакс-турів, які допоможуть отримати позитивні емоції та енергію, необхідні для відбудови зруйнованих міст і громад, а також для створення пам'ятних місць, що слугуватимуть нагадуванням про руйнівну війну для майбутніх поколінь.

Післявоєнний період може стати часом підвищеного інтересу до внутрішнього туризму. Люди будуть шукати безпечні та доступні способи відпочинку в межах країни, і караванінг може стати однією з найпопулярніших опцій. Цей вид туризму дозволяє мати мінімальний вплив на довкілля, зберігаючи при цьому комфорт і мобільність, тому багато людей будуть надавати перевагу екологічно чистим та відповідальним видам відпочинку. Сьогодні в усьому світі зростає турбота про збереження природних ресурсів, оскільки вони обмежені та вичерпні. Гарною альтернативою кемпінгів для караванінгу можуть виступати глемпінги. «Глемпінг» дослівно з англійської перекладається як «гламурний кемпінг» (поєднання слів «glamour» та «camping»), а на прак-

тиці це легкі комфортабельні будиночки або шатра у яких туристи-караванери можуть бути поближче до природи і з комфортом рівня готелю [12; 13].

Після закінчення війни можуть з'явитися нові інвестиції у розвиток туристичної інфраструктури, включаючи кемпінги, глемпінги та стоянки для караванів. Це підвищить привабливість України для автотуристів, як внутрішніх, так і з-за кордону. Відновлення країни може супроводжуватися переглядом законодавчих норм та стандартів, які сприятимуть розвитку караванінгу. Спрощення регуляторних документів та створення умов для розвитку відповідної інфраструктури стануть важливим стимулом для зростання цього виду туризму.

Місцеві громади можуть активно включатися у розвиток караванінгу, розвиваючи локальні туристичні об'єкти та надаючи послуги для автотуристів. Такий вид відпочинку приваблює туристів, які подорожують на автобудинках і шукають нові місця для відпочинку. Збільшення числа відвідувачів стимулює місцеву економіку через зростаючий попит на товари та послуги, такі як харчування, проживання, паливо та сувеніри. Розвиток інфраструктури для караванінгу, включаючи кемпінги, глемпінги, стоянки та сервісні центри, створює нові робочі місця в громаді у сфері обслуговування, будівництва, ремонту та управління туристичними об'єктами. Караванери часто купують місцеві товари та продукти, відвідують заклади харчування, а також користуються послугами місцевих підприємств, все це сприяє зростанню малого бізнесу та розвитку нових підприємницьких ініціатив у громаді. Туристи часто зацікавлені у пізнанні місцевої культури та історії, що створює можливості для розвитку культурного туризму, підтримки та збереження місцевих традицій, ремесел і пам'яток і в свою чергу, може приносити додатковий дохід громаді. Розвиток караванінгу у перспективі зможе привернути увагу інвесторів, зацікавлених у створенні нових туристичних об'єктів, таких як готелі, ресторани та розважальні комплекси. Це може сприяти довгостроковому економічному зростанню громади та економічному відродженню регіонів, які постраждали від війни.

Більше того, можна припустити, що розвиток караванінгу в Україні не лише принесе вже згадані переваги, але й значно підвищить туристичний рейтинг країни, що може стати ключовим чинником збільшення інтересу європейських туристів до України у цілому та її окремих туристичних регіонів зокрема. Це підтверджується стрімким зростанням популярності цього виду відпочинку серед європейців.

Висновки. Караванінг є популярним видом туризму у світі, що поєднує мобільність та комфорт, забезпечуючи автономність подорожей. Цей вид туризму демонструє високі темпи зростання, особливо в країнах із розвинутою інфраструктурою для подорожуючих на автобудинках. У повоєнній Україні караванінг має потенціал стати одним із провідних напрямів у сфері туризму, сприяючи економічному відродженню регіонів та інтеграції країни в міжнародну туристичну спільноту. Розвиток цього сегмента може забезпечити значний економічний зиск і сприяти зростанню внутрішнього туризму.

Список використаних джерел:

1. Ковган А., Зігунова І. Перспективи розвитку караванінгу в Україні. Стан і перспективи сучасного туризму : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, (м. Суми, 24–25 листопада 2022 р.). Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка / редкол.: Ю.О. Лянной, О.Ю. Кудріна, В.В. Божкова та ін. Суми : ФОП Цьома С. П., 2022. С. 22–25.
2. Ковешніков В.С., Ліфіренко О.С., Стукальська Н.М. Інноваційні види туризму. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 4. С. 38–44.
3. Степанов В.Ю., Зайцева М.Н. Караванінг як різновид туризму в Україні. DOI: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2022-1-19>
4. Шишка В.В. Авто- і мототуризм в системі спортивно – оздоровчого туризму. Джипінг та караванінг як види туризму. URL: https://journals.urau.ua/tourism_kvzsvst/article/view/80282

5. Boiko V. O. Green tourism as a perspective direction for rural entrepreneurship development. Scientific approaches to modernizing the economic system: vector of development: collective monograph. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. P. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-189-6/1-18>
6. Romanenko Y. O., Boiko V., Shevchuk S. M., Barabanova V. V., & Karpinska N.V. Rural development by stimulating agro-tourism activities. *International Journal of Management*. 2020. No. 11(4). P. 605–613. DOI: <https://doi.org/10.34218/IJM.11.4.2020.058>
7. Бойко В.О., Ключник А.В., Півнюва Л.В. Зміцнення конкурентоспроможності підприємств екологічного (зеленого) туризму. *Вісник Херсонського Національного Технічного Університету*. 2020. № 3. С. 213–222. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2020.3.28>
8. Бойко В. О. Екологічний туризм як складова зеленої економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.73>
9. Бойко В. О. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 58–65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.58>
10. Бойко В.О. Розвиток зеленого туризму у південному регіоні. Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент : матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (12–13 лютого 2020 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2020. С. 65–68.
11. Кемпер – історія створення та розвиток. URL: <https://camper-master.com/ua/news/camper-history-and-classes.html>
12. Бойко В. Глемпінг – новий тренд індустрії гостинності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. № (8). С. 22–28. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.8.3>
13. Boiko V. & Boiko L. Problems and Prospects for Innovation-Driven Development of the Tourism Industry in Ukraine. *Science and Innovation*. 2022. No. 18(5). P. 26–37. DOI: <https://doi.org/10.15407/scine18.05.026>
14. Ключівський Ю. В. Караванінг та кемпінги в Україні. URL: https://iaseed.eu/caravanning_camping_ukraine/

References:

1. Kovhan A., Zihunova I. (November 24–25, 2022) Perspektivy rozvytku karavaninhu v Ukraini [Prospects for the development of caravanning in Ukraine]. Stan i perspektyvy suchasnoho turyzmu : materialy VIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. The state and prospects of modern tourism : proceedings of the 8th Ukrainian scientific-practical conference. Ministry of Education and Science of Ukraine, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko / edit. board: Yu. O. Lianoi, O. Yu. Kudrina, V. V. Bozhkova et al. Sumy: FOP Tsoma S. P., pp. 22–25. (in Ukrainian)
2. Koveshnikov V., Lifirenko O. and Stukalskaya N. (2016) Innovative forms of tourism. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 4, pp. 38–44.
3. Stepanov V. Yu., Zaitseva M. N. Karavanin jak riznovyd turyzmu v Ukraini [Caravanning as a type of tourism in Ukraine]. DOI: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2022-1-19> (in Ukrainian)
4. Shyshka V. V. Avto- i mototurizm v systemi sportyvo-ozdorovchoho turyzmu. Dzhypinh ta karavanin jak vydy turyzmu [Auto- and motor-tourism in the system of sports and recreational tourism. Jeeping and caravanning as types of tourism]. Available at: https://journals.uran.ua/tourism_kzsvst/article/view/80282 (in Ukrainian)
5. Boiko V. O. (2020) Green tourism as a perspective direction for rural entrepreneurship development. Scientific approaches to modernizing the economic system: vector of development: collective monograph. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. P. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-189-6/1-18>
6. Romanenko Y. O., Boiko V., Shevchuk S. M., Barabanova V. V., & Karpinska N. V. (2020) Rural development by stimulating agro-tourism activities. *International Journal of Management*, no. 11(4), pp. 605–613. DOI: <https://doi.org/10.34218/IJM.11.4.2020.058>
7. Boiko V. O., Kliuchnyk A. V., Pivnova A. V. (2020). Zmitsnennia konkurentospromozhnosti pidpryiemstv ekolohichnoho (zelenoho) turyzmu [Boosting competitiveness of enterprises of environmental (green) tourism]. *Visnyk Khersonskoho Natsionalnoho Tekhnichnoho Universytetu – Bulletin of Kherson National Technical University*, no. 3, pp. 213–222. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078&4481.2020.3.28>
8. Boiko V. O. (2021) Ekolohichniy turizm yak skladova zelenoi ekonomiky [Environmental tourism as a component of green economy]. *Efektynna Ekonomika – Effective Economics*, no. 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.73> (in Ukrainian)

-
9. Boiko V. O. (2020) Silskyi zelenyi turizm v Ukraini: problemy ta perspektyvy [Rural green tourism in Ukraine: problems and prospects]. *Agrosvit*, vol. 22, pp. 58–65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.58>
 10. Boiko V. O. (February 12–13, 2020) Rozvytok zelenoho turizmu u pivdennomu rehionii. Pidpriemnytstvo v aharnii sferi: hlobalni vyjlyky ta efektyvnyi menedzhment : materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii: u 2 ch. [Development of green tourism in the Southern region. Entrepreneurship in agrarian industry: global challenges and effective management: materials of the 1st International scientific-practical conference: in 2 parts]. *Zaporizhzhia : ZNU*, pp. 65–68. (in Ukrainian)
 11. Kemper – istoriia stvorennia ta rozvytok [Camper – the history of creation and development]. Available at: <https://camper-master.com/ua/news/camper-history-and-classes.html> (in Ukrainian)
 12. Boiko V. (2021) Glamping as a new trend in hospitality industry. *Taurida Scientific Herald*. Series: Economics, no. (8), pp. 22–28. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.8.3>
 13. Boiko V. & Boiko L. (2022) Problems and Prospects for Innovation-Driven Development of the Tourism Industry in Ukraine. *Science and Innovation*, no. 18(5), pp. 26–37. DOI: <https://doi.org/10.15407/scine18.05.026>
 14. Kliuchivskiy Yu. V. Karavaninh ta kempinhy v Ukraini [Caravanning and camping in Ukraine]. Available at: https://iaseed.eu/caravanning_camping_ukraine/ (in Ukrainian)
-